

Josep Domingo Bellalta i Collet (1880-1914): un home del seu temps (I)

EMILI AMARGANT

I

L

a primera vegada que vaig llegir el nom de Josep Domingo Bellalta i Collet, tenia nou

anys. Va ser en el programa de la Festa Major de l'any 1962. Al temps de què parlo, cada Sant Domènec l'ajuntament editava un llibret on s'anunciaven —de bon grat o per força— tots els establiments locals i on es recomptaven tots els actes religiosos, esportius i lúdics que se celebrarien a la vila a principis d'agost. El llibre en qüestió tenia sempre un “Pòrtico” que convidava tot el poble i “a la distinguida colonia veraniega y a todos cuantos se acerquen a nuestra querida Villa con la más sana intención de participar de la alegría y la fiesta en estos tiempos caniculares”. Hi havia, a més a més, una doble col·laboració d'en Jaume Clavell. La primera explicant les característiques del càntir de l'any i la segona dedicada a la història argentonina. Podien ser records, semblances biogràfiques, efemèrides, etc.¹

L'any 1962, deia, hi aparegué la semblança biogràfica d'en Josep Domingo Bellalta. Sempre m'han agradat les biografies i, fins i tot, les hagiografies. En aquell moment, la del “precursor argentoní del periodisme” no em va fer ni fred ni calor. La vaig trobar sortida d'una historieta exemplar d'en Folch i Torres. Un noi malalt, que viu en una llar cristiana i amb l'ajut de la religió, la ferma i la bondat consubstancials a aquesta mena de famílies,

venç les adversitats i comença a escriure amb delit. Naturalment, guanya premis i franqueja amb primeres plomes de les lletres catalanes. Quan tot li comença a anar de cara, emmalalteix i mor. Aquesta és la impressió que em va causar aleshores.

Ho recordo com si fos ara i puc explicar el perquè ho recordo tan nítidament. En aquelles vacances escolars havia deixat de llegir Folch i Torres embafat de tanta bondat dels padrins i les padrinetes; del caràcter dels vailets dels masos que solien ser pobres però alegrets i, fonamentalment, per les continuades advocacions a la Mare de Déu que sempre —d'una manera o d'una altra— treia les castanyes del foc quan se la requeria amb fe autèntica i sincera. Vaig canviar la lectura de *Les aventures del pobre Friquet* (el xicot moria al final) per un Miguel Strogoff que em va deixar una germana del meu oncle.

Quan hom viatja entre Moscu i Irkutsk, aparentment cec, amb una missió entre mans i se'n surt **tot sol** —l'ajut de Nadia és logístic i pareu de comptar— per la via del coratge, l'astúcia i la intel·ligència, qualsevol lectura que em recordés a Folch i Torres la menystenia. Era injust? Probablement. Tenia nou anys i aquesta era la forma de judicar que aplicava.

El llibre d'en Jules Verne, a més, entroncava amb la història d'Espanya que ens ensenyaven a l'escola. Una successió d'efemèrides ordenades cronològicament i pareu de comptar. Això sí, plena d'herois i grandeses. De gestes de pel·lícula. Una col·lecció de

cromos que començava amb el d'Amilcar Barca i s'acabava amb el de Franco. Entre l'alfa i l'omega de les epopeies nacionals: l'Anibal, els romans en pes, l'Àtila, la batalla del Guadalete i la del Clavijo, Don Pelai, en Colon i tots els conquistadors extremenys i dona-me'n dona-me'n. Bons i dolents. Els nostres i els altres.

Josep Domingo Bellalta no era un heroi. No era d'aquest món de conquesta i aventures. Ell va ser un home —com s'anirà veient— amarat de l'esperit de la Renaixença.

Deixeu-me afegir que en els llibres de text de la meua etapa escolar, el mot “Renaixença” no hi figurava. De fet no hi havia cap paraula que portés ce trencada.

II

Més endavant, ho aprens. La història real no és un àlbum de cromos. És una successió de períodes. La Renaixença a Catalunya, el Romanticisme a Alemanya o la Il·lustració a França són èpoques en les quals una classe social ascendent (normalment la burgesia) de forma tàcita o implícita està d'acord amb uns determinats valors dels quals fa proselitisme i propaga per tots els mitjans que en aquell moment es tenen a l'abast.

Un cop fixada aquesta regla del joc cal afegir que, dins de la societat, hi ha diversos tipus de persones: les permeables, que esdevenen fruita del temps i integren a la seva psicologia particular els valors en boga; les que —a més

1. Totes aquestes col·laboracions les trobareu a *Argentona, història i records*, de Jaume Clavell i Noguères. Ajuntament d'Argentona, 1.990.

a més— hi volen ficar cullerada o, com a mínim, el seu gra de sorra; les que s'acullen a l'etern *laissez faire laissez passer* i van a la seva tirant de pragmatisme (si convé, ja s'hi afegiran); i les que són impermeables, passen olímpicament de tot i els és igual un ou que una castanya.

Josep Domingo Bellalta pertany al segon grup. Va ser un home del seu temps i tingué voluntat de contribuir-hi. Allò que dèiem del gra de sorra. I dins del seu temps, entre totes les tendències de pensament que hi havia a l'aparador, va triar la Renaixença i els valors que representava. El fer país, per dir-ho d'una forma simple i amb una frase que encara és força habitual escoltar.

La tria d'aquesta opció i la voluntat de mullar-se, explica tota la seva vida i la seva obra.

Ara, si per explicar de forma planera la complexitat de la història cal disposar d'un gruix teòric important i d'habilitat per fer-se entendre, per escriure sobre el periple d'una persona cal conèixer la seva biografia. Vull dir, els seus orígens, la seva formació, circumstàncies personals singulars, influències, afeccions, amics i consellers, parents i mentors, etc.

Tot el que sabem d'en Bellalta és l'article del programa de Festa Major de 1962. El seu autor, en Clavell, era —si se'm permet dir-ho així— un home de la Renaixença tardana. Feia país, petit país d'Argenton, per la via de la història i ho feia de la següent manera: tenia molts i bons amics en arxius eclesiàstics que l'informaven de l'aparició del nom d'Argenton en tal o qual document. Ell s'ho apuntava. Escrivia la història local i, tal com s'estilava, ho feia ordenant efemèrides i biografies de manera cronològica. Tenia també, i de ben petit, el que ell havia batejat com “la dèria de la vellúria”. Gairebé des del bressol, ja arplegava

tota la paperassa que generava la vila i quan va començar a caminar treia dels calaixos de casa seva o dels calaixos dels veïns qualsevol paper antic i els guardava a les golfes on s'hi havia construït un petit museu. Fet que li explicaven i considerava “històric”, l'apuntava. Coneixia, a més a més, la plèiade il·lustrada que en aquella època estiujava al poble i que li cantaven les gràcies. Ell era l'aprenent de Can Font que portava la senalla als fusters. El paradigma del vailet espavilat, amb neguit i ganes de conèixer que tant agradava als homes de la Renaixença. I en Jaume els escoltà, aprengué i els tingué sempre com a referents. Com a models.

Amb els anys, ell també va arribar a saber i conèixer. És va convertir en un erudit. Tenia una col·lecció de dades de tota mena, llocs i noms de persones que protegia de l'oblit i la desaparició total. Tenia grapats de papers escrits, caixes plenes de fitxes, fotografies amb petits textos al darrera... Tot ho apuntava. “Cada paper on vegis el nom d'Argenton, guarda'l”, m'havia dit dotzenes de vegades. Però als seus escrits i les seves investigacions, meritòries pel moment en què es varen fer, avui hi trobem a faltar aquell punt d'anàlisi i contextualització que ens permetria fer de les seves valuoses aportacions, una lectura més moderna i actual. En Clavell mirà, guardà i escrigué com els homes del darrer terç del segle XIX. De fet, ell mateix ho comentava moltes vegades: “Jo sóc un home del segle passat. Per a mi, les coses del segle XX, són massa sofisticades”.

Ara, el que ningú li pot discutir (i se'n guardarà prou!) és que fou un gran xafarder de la vida i miracles d'Argenton i dels argentonins que li varen semblar, en algun sentit, notables. Els que pertanyien, per dir-ho ràpid, a la

seva constel·lació de pensament.

De tota manera, sense la seva xafarderia: qui coneixeria avui Bellalta, per a ell “*el precursor argentoní del periodisme*”, per a mi “el paradigma local de la Renaixença”?

Sense cap ànim d'esmenar-li la plana i a partir del seu llegat, referé la biografia d'en Josep Domingo Bellalta i hi afegiré tres fotografies inèdites i un conjunt de dades de collita pròpia. Som-hi.

III

Josep Domingo Bellalta va néixer el 24 de juny de 1880, la diada de Sant Joan. Si, com diuen els poetes, la infantesa és la pàtria dels homes, a Bellalta, li va tocar créixer en un país atípic, hostil i ple de contrarietats. Va tenir un principi de paràlisi infantil que, com escriu Clavell, “*el privà de la natural llibertat d'acció que disfruten els seus companys*”. És a dir, havia de ser el noi de sucre en els jocs o potser, simplement, un mer espectador perquè el seu grau de minusvalia l'impedia participar-hi. Trist. La seva infantesa degué ser anar de casa a l'escola i de l'escola a casa. I aquest doble trajecte dia rere dia durant un grapat d'anys. Una rutina que incloïa, a més a més, i per acabar de fer el dur, l'anar a missa cada diumenge i festes de guardar, anar a les processons quan n'hi havia (com a mínim deu o dotze anuals) i assistir a altres actes de tipus litúrgic: les quaranta hores, el novenari... D'anar a Irkutsk, ni parlar-ne!

Ben segur que degué sentir converses o ell mateix pensà en el futur del negoci de casa seva. Ell no seria constructor de carros. Era un pessim hereu per donar continuïtat al negoci familiar. Calia trobar-se una sortida per al dia de

Enterrament de l'Aleix Soler

En alguns moments de la biografia se'n parla. En els inicis del s. XX a la vila hi havia dos centres doctrinaris: la Unió i Can Baixeres. Eren establiments, ja dic, de caràcter confessional i que oferien les diverticions del moment: jocs d'atzar, balls en diades assenyalades i, essencialment, teatre. L'any 1898 però, aparegué a la vila una nova forma d'omplir el temps de lleure, el cant coral. Per Pasqua Granada va debutar el cor del Llaç d'Amistat. La moda claveriana, també ens va arribar. Inicialment va hostatjar-se al Cafè de Can Calau. El cafeter i propietari, l'Aleix Soler i Doménech, abraçà la causa de la musa Euterpe i fou, a més a més del dispeser, el primer director del cor. En els seus inicis, dinou homes afeccionats al cant i amants del pinyol. Un grup de veus entusiastes per polir i acoblar.

El cor i la posterior S.C. i C. Llaç d'Amistat tindrien una vida llarga i fructífera, l'Aleix Soler, autèntica *alma mater*, no. Moriria al cap de 5 anys, a la prematura edat de 42. "Solter i sense testament", diu la seva acta de defunció. Va ser enterrat un 28 de juny de 1903. Els seus amics cantaires volgueren tenir un darrer record i varen retratar-se amb el company perdut. A més a més dels cantaires, hi ha en Bellalta. Té 23 anys. És el segon agenollat d'esquerra a dreta. Cap descobert, camisa blanca i armilla.

Són els darrers instants en què el mestre va estar entre els seus deixebles.

demà, altrament tota la vida seria una rèmorà pels de casa. Un mal de cap permanent.

A l'Argentona d'aquells temps —darreries del segle XIX— la família va prendre el determini que continuaria estudiant i es marcà com a fita acadèmica i laboral la carrera de mestre. Un ofici que li permetria guanyar-se la vida i fer-se el seu propi camí. I ja tenim el primer punt fosc, la primera incògnita que no podrem resoldre mai: com s'arribà a aquesta determinació? Probablement, i ho dic amb la boca petita, degué ser l'únic fill de família humil d'Argentona que en tot el segle XIX (i fins i tot en els divuit precedents) va fer una carrera que no fos militar o eclesiàstica. Aviat és dit!

Una decisió de gran singularitat pels temps en què es va prendre. Em sembla que, per força, l'havia d'aconsellar algú amb amplitud de mires, algú de ciutat per exemple o, com a mínim, que hagués vist el món més enllà del forat d'una vila eminentment agrícola, amb valors *ancien régime* i on l'estiueig, que poc o molt la va cosmopolitzar, tot just hi començava a tenir rellevància.

Suggereixo una hipòtesi. Els de casa no el varen enviar a l'escola del capítol perquè era, més que nombrosa, tumultuosa d'alumnat i l'infant Bellalta encara hi hauria pres mal. Varen optar per una escola particular. Concretament la de l'Aleix Soler, que tenia com a edifici docent la masia de Can Camps. I l'Aleix Soler que per temperament, formació i criança tenia una mentalitat molt més vasta i oberta, degué ser l'impulsor d'aquest projecte de vida pel seu jove alumne. Mestre i pupil es portaven una vintena d'anys i, malgrat la diferència d'edat, ens diu en Clavell que *"Bellalta és l'amic íntim d'aquell que fou el gran amic de tots (...) l'Aleix Soler, del Cafè de Can Calau"*.

D'altra banda, i posats a lligar-ho tot, qui sap si no fou Soler qui el posà en contacte amb Francesc Carreras i Candi o amb Dolors Monserdà. Si no fou ell, com hi arribà? Va anar a casa seva i va trucar-hi a la porta? A finals del XIX no era del cas amoïnar els "senyors de la colònia". Era, més aviat, una descortesia. Sigui com sigui, *"estudia, s'examina d'un curs i altre amb dificultats de tot ordre, i per fi en el 1900, obté el títol de mestre, passant a ocupar una vacant amb efectes interins al Prat de Llobregat"*.

IV

L'estudi de magisteri, més enllà dels coneixements que hi rebé i que l'havien de capacitar per instruir en el futur, li degué servir per conèixer altres móns i altres ambients. Per conviure i alternar amb coetanis amb neguits i preocupacions pels afers culturals i polítics del moment. Per tenir uns nous patrons de comportament i uns nous models de referència entre els professors. En definitiva, per eixamplar —i de quina manera!— els marges que fins aleshores havien acotat la seva vida.

"En aquell moment el jove Bellalta, es destapa. La il·lusió i l'optimisme s'afermen en ell (no m'estranya) i es llença sempre que pot a la passió adquirida (en el seu període universitari i per la suma de factors comentats fa un moment) amb els contactes íntims i senyers d'en Francesc Carreras i Candi i de la Dolors Monserdà de Macià a la investigació i les lletres". *"Viu allunyat d'Argentona i no obstant viu i pensa tan sols per Argentona"*.

Bellalta té l'aspiració de ser profeta a la seva terra. Les seves vel·leïtats literàries es concreten en l'escriptura d'un sàinet: L'or-

questra d'en Canons. Una peça teatral inspirada en l'aventura d'un grup d'argentonins que, sense saber de música, amb penes i treballs i una gran dosi de paciència del seu mestre —suposo que l'Aleix Soler— arribaren a fer un concert o un ball. Tota una gesta! Seguint amb les suposicions, l'orquestra nasqué, va créixer i consolidar-se a La Unió (popularment "els de baix"), entre altres coses perquè amb la cronologia a la mà, la seu dels liberals era l'únic centre de cultura i/o recreatiu que existia a la vila i on es podia gestar la criatura.

Centrem la qüestió: any 1900, dues Argentones; dues formes d'entendre la societat; ja hi ha dos locals, Can Baixeres o "El Fomento Argentonés" (popularment "els de dalt") de filiació conservadora i caciquista; "La Unió", progressista i anti groc. Bellalta va pecar d'ingenu o de provocador i va transportar un episodi gloriós de la història de "La Unió" a l'escenari de Can Baixeres. Per l'amor de Déu!

Escriu Clavell que *"tot i el gran èxit obtingut, s'assabenta de l'obstinada oposició d'una majoria que no acceptaven representar-lo per no creure que un més fill d'Argentona, pogués fer res de bo en aquell aspecte"*. No entenc gaire bé el sentit d'aquesta frase. Potser és un problema de puntuació: *"...per no creure que un més, fill d'Argentona, pogués fer res de bo en aquell aspecte"*. És a dir, alguns argentonins tenien un mal concepte de si mateixos —o si es vol l'autoestima sota mínims— i de les seves capacitats intel·lectuals o creatives i tot el que escrivís o inventés un convilatà, havia de ser, per força, un nyap. No podem saber si aquesta és l'opinió d'en Clavell o si, simplement, ha recollit i transmès el parer dels de casa seva. M'inclino per la segona opció. És prou coneguda la filiació ideològica dels de

Can Font. Giraven a l'òrbita dels de dalt i, en conseqüència, la seva diagnosi és esbiaixada.

En Bellalta, insisteixo, es va equivocar d'escenari. "Els de baix", que no eren mesells precisament, s'ho degueren prendre com una apropiació o un escarni. Lògic. I, fidels a la màxima del "a més a més no pagar el beure", no en volgueren saber res. Indiferència absoluta. De calaix.

"Desil·lusionat en extrem, resol destruir-la per tal que no se'n parli més i es llença per altres viaranyes en els que hauria de recollir el reconeixement general". Quin cop de geni! Quin cop calent més de persona de vint anys! Si ara tinguéssim el manuscrit, podríem refer i reviuire una pàgina festiva del nostre llibre particular d'història local. No l'hauria d'haver estripat, d'acord. Però, i el gest? Un esperit inquiet, al pic de la joventut amb aquell punt de supèrbia que tots hem tingut a la vintena, s'indigna perquè no té "el reconeixement general" que ambicionava. La gent del seu poble no rep la seva aportació literària amb un unànime "hossanna, hossana", i ell respon amb un irat i magnífic rampell. En paus!

Arribat aquest punt, val la

pena fer una recapitulació. En Bellalta està entrant en una nova fase de la seva vida. No sé si va llegir Nietzsche, però la influència del filòsof alemany i els seus postulats vitalistes havien d'estar presents en l'atmosfera universitària que ell va freqüentar en el decurs de la carrera. Ell, que era un home permeable, també els degué incorporar a la seva constitució psicològica. Se li aprecia un interès per emprendre la seva pròpia aventura intel·lectual i trobar el seu camí. Jo diria que s'està convertint en un home nou, amb l'ideari més o menys perfilat, amb uns interessos definits i que els aboca en el seu treball professional i a fora d'aules. En síntesi: el desig d'una millora personal que revertirà en el col·lectiu escolar en particular i en la comunitat en general. El seu gra de sorra. El seu posar cullerada en el temps i en el poble.

L'any 1900, obté plaça de mestre interí al Prat de Llobregat. Bellalta ja és una persona autònoma i perfectament capacitada per guanyar-se la vida i fer la seva. La propera notícia rellevant, la trobem l'any 1904. Fa de mestre a Manlleu i obté un premi als Jocs Florals de Mataró. Entre 1900 i

1904, escrigué? Segurament. Si en Clavell tenia "la dèria de la vellúria", Bellalta tenia la dèria de les lletres. Era un lletraferit, per dir-ho en llenguatge de l'època.

A la Catalunya d'aleshores hi naixien i hi proliferaven multitud d'entitats i moviments associatius. (El Llaç d'Amistat a la vila, per donar un exemple proper). Molts d'ells eren proclius a convocar certàmens literaris. Els Jocs Florals són un producte genuí d'aquest moment històric. Vet aquí, doncs, dues línies paral·leles: un camp adobat i un esperit madur amb una ploma a la mà. Com no podia ser d'altra manera, la geometria va fallar i es va produir la intersecció.

La primera notícia amb lloc i data que en dona fe, tal com escrivia més amunt és del 29 de juliol de 1904, les Santes de Mataró. Hi guanyà un premi concedit per Darius Romeu i Torrents, el Baró de Viver que, aleshores, era Diputat Provincial. El treball: "Apuntes biogràfics sobre el Marqués del Valle de Ribas". Un text que, no és arriscat apuntar-ho, degué tenir com a tutor a Carreras i Candi. No perdem de vista que el general Llauder (Marqués del Valle de Ribas) era fill d'Argentona.

el segell al jutjat de pau. Una mica d'història

LLUÍS VILALTA URREA. SECRETARI DEL JUTJAT DE PAU

profundir en l'evolució dels segells oficials utilitzats per l'Administració a Catalunya és una camí ple de fites i senyals que ens parlen de la

nostra història. Un bon historiadore podria elaborar un relat molt interessant i instructiu a partir de les imatges dels segells de goma utilitzats pel Jutjat del Pau a la nostra vila i, encara que em falta

autoritat acadèmica per elaborar una crònica acurada, no pas manca la voluntat de deixar constància gràfica d'un tros d'història del nostre país.

El segell ha tingut molts usos